

pillanatát tükrözi. Fontos!!! Szerepcserével történjék a tánc! A pár mindkét tagja izlelje meg mindkét pozíciót!) A képek improvizatív módon jönnek létre, közben ugyanaz a Kiss Erzsi zene szól, mint a „régidőkben”, illetve a zene helyett néha a tanár a csoportok által a 3. pontban megfogalmazott segítő mondatokat (melyek az újra összeragasztott csomagolópapíron vannak a SZEREP A FALON mellett) olvassa a képek alá.

HANGALÁFESTÉS/MONTÁZS – záró pillanatként egy nagy KÖZÖS FOTÓ készül!

7. A foglalkozás zárása: végszó

Fő indítéka ezen utolsó mondatoknak az, hogy Szegeden épp a Magyar Kultúra Napján kísértük végig Szegedi Anna Alma sorsát – de, azt hiszem, az egyetemes mondatok önmagukért beszélnek az aktualitás nélkül is.

A kultúra (ÉKSZ – részletek):

- „1. [...] anyagi és szellemi értékek összessége, amelyeket az emberi társadalom létrehozott története során. [...]”
- „2. [...] (vál) egyéni műveltség [...] valakinek művelt volta, különösen a léleknek az a kifinomult állapot, amely a tapintatos, figyelmes magatartásban nyilvánul meg.”

Fülek

Sztrókey András

Csoport: Egy 7-8. osztályos, 14-16 fős általános iskolai csoport. Előny, ha van némi jártasságuk a drámában, de az óra enélkül is levezethető.

Téma: A másság elfogadása.

Fókusz: Felelősek vagyunk-e a másokkal való viselkedésünk következményeiért?

Keret: Egy érettségi előtt álló osztályba új tanuló érkezik, akit testi fogyatékossága (furcsasága) miatt ki-közösítenek. A fiút annyira zavarja a sok piszkálás, hogy egy hónap után úgy dönt, magántanuló lesz.

Kellék: kitöltetlen naptár, sapka

Tanári szerep: a fiú, tanár

Befogadásról és elutasításról szól a Fülek című óra. Az áldozat egy tizennyolc éves fiú, akinek szerencsétlen testi furcsasága miatt teszik pokollá életét új osztálytársai. A történet banális, és vállaltan manipulatív: az óra résztvevőit szinte belekényszeríti a kirekesztő osztálytárs szerepébe – egy olyan szerepbe, aminek felismerése nagy hatással lehet arra, aki ártatlan tréfának szánt egy-két viccesnek gondolt megjegyzést.

Jómagam egy hatévfolymos gimnázium tanáráként hetedik osztályosokkal, a drámával való egyik első találkozásukként játszottam az órát. Minden várakozásomat felülmúlta, hogy ezek az ártatlan gyerekek hogyan produkálták néhány perc alatt a diákcsinnyek legagresszívabb változatait. Székkihúzás, bántó megjegyzések hada, melegebb égtájjra küldés – hogy csak néhányat említsek azok közül a reakciók közül, amelyeket a kirekesztés pusztá lehetőségét nyújtó helyzet teremtett meg.

Pedig korántsem agresszív csoportról volt szó: egy békésen formálódó, okos közösség tagjai mutatták ki foguk fehérjét...

I. Kontextusépítés

Tanári **narráció** ismerteti, hogy az óra résztvevői egy mai nagyvárosi gimnázium tizenkettedikes osztályának tanulóit játsszák. Az osztály jó, de nem kiemelkedő tanulók összeszokott csoportja, az érettségi mindegyiküknek fontos, a legtöbben tovább szeretnének tanulni. A gyerekek negyedik éve egy osztályba járnak, sokat lógnak együtt az iskolán kívül is.

A keret pontosítása tanári **kérdésekkel** folytatódik, például:

- Ez egy összetartó osztály; vajon milyen programokat csinálhatnak együtt az iskolán kívül?
- Az idén is volt nyári tábor?

Ekkor létrehozuk a történetbeli osztályt: rövid gondolkodási idő alatt mindenki **kitalál** magának egy figurát, akit el is nevez. Ezután a teremben összeviszsa járkálva, körülbelül egy perc alatt mindenki megpróbál mindenkivel találkozni – azaz kezét fogni és **bemutatkozni**.

Tapsra mindenki megáll és a hozzá legközelebb állókkal 4-5 fős csoportokat alkot. A résztvevők egymás szerepére vonatkozó **kérdéseket** tesznek fel csoportokban, így „mini forró székekben” építi fel mindenki a saját karakterét. A csoportok összes tagja kapjon legalább 3-4 kérdést családról, hobbiról stb.

Állókép: az osztály tagjai a térben kijelölt osztályteremben a péntek hatodik órai történelemóra egyik pillanatát rendezik be. (Természetesen lényegtelen, hogy milyen órát tartanak, ellenben fontos, hogy olyan tantárgyat válasszunk, amihez az adott csoportnak nincs különleges viszonyulása; nem szerencsés, ha a drámaóránk például tanárparódiává lényegül át.) A helyzet adja magát: ebben a lehetetlen tanítási pillanatban, a hét utolsó tanítási óráján készül az állókép az osztályról, az egymáshoz viszonyulásról, nem pedig a tanulásról, nem a formális iskolai helyzetről szól. Az állókép előkészíthető néhány provokatív kérdéssel, megjegyzéssel (például: „Gondoljatok bele, milyen fáradtak szoktatok ilyenkor lenni!”).

Szimuláció következik: azt játsszuk el, ahogy véget ér a tanítás. Az előzőhöz hasonló, az óra utolsó pillanatait ábrázoló állóképet hozunk létre, majd tapsra elindul a játék. A tanárt játszó tanár befejezi az órát és kiszáll a jelenetből. Ezek a kontextusépítés legfontosabb pillanatai: most van először lehetősége a gyerekeknek új közösséget alakítani; most jön létre valójában az a játékbeli osztályközösség, aminek a következő percekben már funkcionálnia kell, hagyjunk tehát időt a kibontakozásra, várjuk meg, amíg körvonala lazódik, a tanítás után ki kivel mit csinál.

II. Bonyodalom

Tanári **narráció** mondja el, hogy a tizenkettedik év elején járunk, néhány napja már megy a tanítás. Új fiú érkezik az osztályba. Az iskolaváltás okát nem ismerteti a narráció, csak annyit, hogy a fiúnak el kellett jönnie az előző iskolából. A gyerekek várhatóan azonnal kérdésekkel öntik el a tanárt, aki válasz helyett készítse elő a soron következő konvenciót.

Forró szék: Az új fiú. Az osztály tagjai most bármit kérdezhetnek az új fiútól, akit a tanár játszik. A gyakorlat célja, hogy a játszó felismerjék: teljesen átlagos társukkal találkoznak. A fiú 17 éves, kissé zárkózott, nincsenek barátai, mindene a foci. (Nevét természetesen úgy válasszuk meg, hogy azonos nevű diák ne legyen az óra résztvevői között!) Szembetűnő, de most még nem látható testi fogyatékosága, hogy egyik füle sokkal nagyobb, mint a másik. Ezt csak akkor árulja el, ha rákérdeznek – különben csak apró célzásokat tehet (például nem szereti a páratlan számokat, nem szereti a sztárokat, mert tökéletes a testük stb.). Nem valószínű, hogy a gyerekek rájönnek a fülek rendellenességére. Ha mégis, akkor a következő konvenciót kihagyva ugorjunk a „Belépés pillanata II.” jelenetre!

Állóképből indított jelenet: *A belépés pillanata I.* A tanár által játszott fiú most először találkozik az osztállyal. Az instrukció most sem tartalmazza, hogy az új fiúnak nagyobb az egyik füle, és egyelőre kellemetlen sem utalhat erre. A tapsal indított improvizáció várhatóan minden különleges esemény nélkül zajlik le, rövid egymásra csodálkozás után az osztály egy vagy több tagja elkezd majd beszélgetni a fiúval. Ha ez megtörtént, a jelenet véget is érhet. Ekkor a tanár elárulja, mitől különös a fiú, és azt kéri, hogy játszó újra a jelenetet ennek tudatában. A fiút játszó tanár ettől kezdve, ha szerepben van, jelzésszerűen viseljen egy félrecsapott sapkát. Fontos, hogy a kelléket és annak funkcióját még a következő improvizáció előtt bemutassa.

Állóképből indított jelenet: *A belépés pillanata II.* A tanár még az improvizáció kezdete előtt azt kéri, hogy a játszó ne feledkezzenek el a fülről. Várható, hogy a gyerekek így is fognak cselekedni: a jelenet során a fiút kinevetik, piszkálják, beszélnek neki, megjegyzést tesznek rá. Ezeket a fiú vegye észre és ennek adja egyértelmű jelét, de ne szóljon vissza! Reakciója inkább a beletörődés és a visszahúzódnak legyen – látsszon rajta, hogy nem először van ebben a helyzetben! Az improvizációt állítsuk le, amint egyértelműen kirajzolódott a figurák kezdeti viszonya! (Elképzeltető, hogy tapasztalatlan, feszült drámacsoportok „jól nevelten” viselkednek, és nem bántják a fiút – ez nem baj: dramaturgiailag nem nélkülözhetetlen az első inzultus motívuma.)

Tanári narráció mondja el, hogy a fiú egy hónappal később, az osztály hozzá való viszonyulása és viselkedése miatt magántanuló szeretne lenni. Az óra résztvevőinek kell feltárnia, milyen események vezethettek ehhez a döntéshez. Az élet egy hónapját állítják most össze 4-6 fős csoportok. Minden csapat egy-két olyan jelenetet dolgoz ki, amely a fiú távozásához vezethetett. (Cukkolás, véletlenül meghallott beszélgetések, ugratások várhatóak.) Néhány percnyi csoportmunka után az elkészült jelenetek közül – a rendelkezésre álló idő függvényében – néhányat bemutatnak egymásnak. Ha belefér az órába, és hasznosnak érezzük, a gyerekek ezután még egy alkotó körre visszamennek a csoportba.

Ezután a **befejezetlen anyag** konvenció segítségével vesszük számba azokat az eseményeket, osztály-programokat, amikből a fiú kimaradt. Egy kitöltetlen szeptemberi naptárt kap a csoport, amibe beleírják a hónap osztállyal kapcsolatos eseményeit. Amellett, hogy ki kell találni, milyen programokat csinált az osztály a tanításon kívül, a táblázatban azt is fel kell tüntetni, hogy a fiú ott volt-e, és ha nem, miért nem. A naptár legyen nagy (esetleg írjuk táblára), hogy miután elkészül, minél figyelemfelkeltőbb legyen.

Az első sor:
szeptember 1., hétfő délutáni mozi (a fiú nincs ott, mert senki sem hívja)

Most válasszunk ki közösen egy olyan programot, amire a fiú nem jött el, majd **egész csoportos improvizációval** mutassuk be, amint a fiú véletlenül meghallja az esemény megbeszélését. Egy dolgot tudunk biztosan: a fiú nem volt ott – például, mert nem hívták. (Ha az osztály nem készít jobb példát, akkor a fenti – mozi – is megfelel a célnak.)

III. Mélyítés

A mélyítés első állomása egy korábbi jelenet **újrajátszása, gondolatkövetéssel**. Az a legvalószínűbb, hogy *A belépés pillanata II.* című jelenet a legalkalmasabb arra, hogy ismételten eljátsszák, és közben a játékot időről időre megállítva kihangosítsák a szereplők gondolatait – de megtörténhet, hogy valamelyik másik improvizáció szülte jelenet jobban meg fog felelni a célnak. Jó, ha a fiú szerepét most nem a tanár, hanem valamelyik diák játssza – így elkerülhető, hogy a kihangosított gondolatokat túlságosan didaktikusnak érezzék a gyerekek.

Az újrajátszott jelenet után elérkezünk az óra egyik legfontosabb pillanatához. A fiú döntéshelyzetben van: menjen vagy maradjon? A szeptemberi események hatására a fiú egyre inkább azt gondolja, hogy elmegy az osztályból. A drámacsoportot most osszuk ketté: azokra, akik szerint több érv szól amellett, hogy maradjon, és azokra, akik szerint a távozás a jobb megoldás! A két csoport néhány percen keresztül érveket gyűjt, majd leülnek egymással szemben. A fiút játszó tanár megáll középen, és a csapatok a fiú lehetséges gondolatait felváltva sorolva próbálják **meggyőzni** őt a távozásról vagy maradásról. A jelenetnek akkor van vége, amikor a tanár, aki mindig az erősebb érvet mondó csoporthoz közeledik, odaér az egyikhez. (Vigyázni kell, hogy ne legyen túlságosan manipulatív a tanári szereplés. Ha nem *egyértelműen* erősebbek az egyik oldal érvei, szükség lehet az érvek közös, vizuális összegzésére. A tanár dönt, de a döntésnek mindenki által elfogadottnak kell lenni.)

Az óra legfeszültebb pillanata lehet, amikor tanári **narráció** jelenti be az előző jelenet függvényében, hogy a fiú az osztályban marad vagy magántanuló lesz. Az előbbi esetben kibékülés, az utóbbiban a fiú békés, de határozott távozása következik.

A következő, **egész csoportos improvizációt** a tanár indítja a fiú szerepében. A fentiek függvényében vagy beszélgetést kezd, vagy a további érvelésnek teret nem adva búcsút vesz az osztálytól. A **gyűlést** a fiú egy idő után elhagyja – a korábbi döntés függvényében vagy azért, mert végleg elmegy, vagy azért, mert valamilyen indokkal el kell sietnie valahova. Így az osztály nélküle is megbeszélheti a történeteket és a döntés okát.

IV. Lezárás

Az óra legerőteljesebb formanyelv-váltásához érkezünk, amikor a *Hogyan történt?-pantomimet* kezdjük el játszani. Egy **stilizált állóképsort** állítunk fel, ami az új fiú szemszögéből (és általában: a közösségen kívüli egyén oldaláról) mutatja meg, hogyan viszonyultak, illetve viszonyulhattak volna hozzá a többiek. Az első részben a tanár által játszott fiúval szemben állóképről állóképre (3-4 kép) egyre többen állnak meg és néznek *kedvesen, nyitottan, befogadóan*. Az egyes állóképeket mindenki megnézheti, ha szeretné – a sorozatnak legalább egy képét azonban mindenkinek meg kell néznie a fiú szemszögéből. Ezután egy újabb képsor következik (3-4 kép), amelyben *gúnyosan, elutasítóan* néznek a fiúra egyre többen. Fontos, hogy az utolsó két kép egyikét mindenki lássa. Ha nagy létszámú a drámacsoport, akkor a képsorokat párhuzamosan két kisebb csoportban is felállíthatják.

Az órát ezután beszélgetés zárja le. A **pillanat megjelölése** konvenció segítségével az órán résztvevők csoportokban megbeszélik, hogy milyen lényeges pontokon alakulhatott volna másként a történet. Ha az idő engedi, ezeket a változatokat röviden el is játszhatják, vagy a csoportok a végén egy közös körben bemutathatják a többieknek.